

Tornionjoen arvo on lohessa

Kalervo Aska
Tornio-Muoniojokiseura ry
Kemi 8.10.2024

Tornionjoen arvo on lohessa

- Tornionjoki on Suomen ja Euroopan Unionin merkittävin lohijoki. Lohenkalastuksen rahallinen arvo on ollut viime vuosina runsas 10 miljoonaa € vuodessa. (Ruralia instituutti)
- Kalastuksen järjestämiseen ei ole tehty juuri lainkaan kehittämistoimenpiteitä. Valtiovallan hinnoittelemalla 90 euron luvalla 10.000 omatoimikalastajaa voi kalastaa koko kesän. Seurauksena ruuhkaisuutta. Voiko EU:n paras lohijoki olla EU:n halvin lohijoki?
- Joen arvo on rahassa mittaamaton, paljon suurempi, kuin nyt pystymme näkemään.
- **Olemmeko riskeeraamassa Tornionjoen ?**

Tornionjoen arvo on lohessa

Lohenkalastus on ollut Tornionlaakson talojen tärkein rahatulon lähde (Leena Knihtilän gradu).

Tukholman kaupungin säännöksessä 10.9.1482: *”Niiden, jotka ostavat lohia pohjanmiehiltä on suoritettava maksu käteisellä puhtaassa rahassa.”* (Kustaa Vilkuna 1975) *”**Verottajana** hiippa kulki edellä, kruunu pian perässä.”*

Tornion kirkkoherran saamat lohikymmenykset olivat jopa 100 tynnyriä vuodessa (Pirkkiön historia 1993).

Kuningas Juhana III lainasi Tornion kirkkoherralta **lohirahaa**, kun lähti sotaan Venäjää vastaan 1590 ja 1591.

Tornionjoen arvo on lohessa

- Lohi katosi Tornionjoesta 1960 -luvulta alkaen. Lohi päätettiin pyytää merellä. MMM oikeuskanslerille 1993: Lohi on turvassa kalanviljelylaitoksilla
- Vuosina 1978–2002 kylvettiin 9 milj. poikasta T-jokeen.
- Paikalliset asukkaat ovat tehneet valtavan työn lohien palauttamisessa jokeen. **Korvaamatonta apua saatiin tutkijoilta**
- Merkittäviä saavutuksia ovat v. 1996 lohien **kevättrauhoitus** ja v. 2012 Itämeren **lohikiintiön puolitus**.
- Merellä lohi on **vierasta varantoa**. Suojeluintressiä ei ole. **Mikään kala ei kestä kaikkien kalastusta.**

Pohjanlahden suuret merituulihankkeet

- Näin merkittävässä hankkeissa on tehtävä mahdollisimman perusteellinen ympäristövaikutusten arviointi.
- Kalan kulun turvaaminen Pohjanlahdella on vaikutuksiltaan erittäin vaikeasti arvioitava ympäristökysymys ja koskee lukuisia oikeudenomistajia.
- Asiassa on sovellettava YK:n merioikeusyleissopimusta
- Pitäisikö asiasta päättää erillislailla molemmissa valtioissa ?

Tornion tuulivoimapuistohanke 10 vuotta sitten

- Käsiteltiin maakuntakaavan tasolla, mutta käytännöllisesti katsoen Tornion **kaupungin sisäisenä asiana**. Kaupunkia edusti konsulttiyhtiö. Asioista tiedotettiin Tornion kaupungin ilmoitustaululla.
- Tornio oli **yksin** päättämässä laajempaa ekosysteemiä koskevasta asiasta
- RKTL: puutteellisen tiedon varassa toimiminen on erityisen riskialtista.
- Lausunto sivuutettiin, kun konsultti esitti viranomaisneuvottelussa yksittäisen tutkijan esittämän henkilökohtaisen mielipiteen RKTL:n mielipiteenä.
- Hanke kariutui

Valtion ja teollisuuden aiemmat ansiot lohensuojelussa

Lähtölaukaus lohen ongelmiin ja tuhoon alkoi 1860 luvulla, kun sahateollisuus vapautettiin säännöstelystä.

Uitto ja lohitalonpojat joutuivat vastakkain. Lohitalonpojat nujerrettiin, kun valtio sai taustatekijäkseen vaateliaan metsäteollisuuden. (Vilkuna 1975)

Valtio väitti tulleensa lohenkalastuksen omistajaksi, vaikka valtion vuoden 1587 "saantokirja" oli osoitettu väärennökseksi v. 1864.

Talojen lohipatoja nostettiin rannalle. Uitto pilasi vesistöjä. Korvaukset ohjattiin Suomen ja Ruotsin valtioille. Ruotsi on luopunut laittomasta "kruununkalastuksesta" (Fiskerättskommittens förslag 1947 s.201).

Myös **oikeusvaltio** Suomen tulee korjata virheensä.

Vesivoiman rakentaminen

- Suomen valtion myötävaikutuksella Pohjolan Voima tuhosi Kemijoen ja Iijoen lohien sukupuuttoon. Sama tilanne uhkasi Tornionjokea 1961.
- Pohjoismainen vesivoimakomitea totesi, että Tornion ja Kalix-jokien porrastaminen aiheuttaa *”lohen täydellisen tuhon”*.
- Lohien tuhoaminen oli ilmoitusasia:
*”Vahinko kohdistuu valtioon **regaalioikeuden perusteella**”*.
- Luulotellun (Wrede 1946) regaalioikeuden perusteella valtiovalta on voinut tuhota lohikantoja mielin määrin paikallisten asukkaiden omistuksista ja oikeuksista välittämättä.
- Vesivoima velvoitelohineen hävitti välillisesti Tornionjoen lohien viljelyn varaan. **Jatkuuko merituulivoimassa sama ketju ?**

Virtaa tulee töpseleihin, mutta **katkeaako elämänvirta?**

Kuka vastaa siitä, että **kalankulku turvataan** merituulivoimassa ?

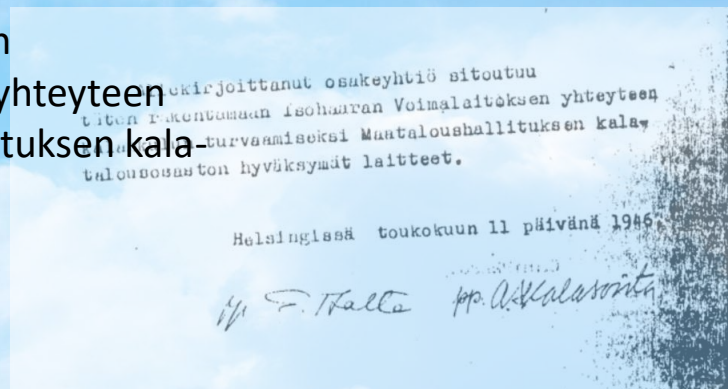
Tapetaanko toiseksi viimeinen lohi merituulisähköllä ?

Valtio ja PVO **turvasivat** kalankulun Kemijokeen

Allekirjoittanut osakeyhtiö sitoutuu täten rakentamaan Isohaaran Voimalaitoksen yhteyteen kalankulun turvaamiseksi Maataloushallituksen kalatalousosaston hyväksymät laitteet.

Helsingissä toukokuun 11 päivänä 1946

Erkki S. Aalto

Lain velvoitteet

- Lohen suojelu ei ole enää pelkästään kansalaistoiminnan varassa. Kansainvälinen laki kehittyi erityisesti 1990-luvulla.
- **Valtiolla ei ole valinnanvapautta olla noudattamatta kansainvälisiä sopimuksia.**
- Rion v. 1993 biodiversiteettisopimus kattaa koko maapallon luonnon monimuotoisuuden. Biodiversiteettisopimuksen johtavana ajatuksena on **varovaisuusperiaate** [*precautionary principle*].
- Sen mukaan vaaran uhatessa tieteellisen näytön puuttumista **ei tule käyttää verukkeena riskien ottamiseen.**

Lain velvoitteet

- Århusin v. 1998 sopimus edellyttää kansalaisten aitoa osallistumisoikeutta omaa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.
- Elinympäristödirektiivi 92/43/ETY määrää suotuisan suojelun tason säilyttämisen tai sen ennalleen saattamisen.
- Lohi on mainittu liitteessä II **erityishuomiota** vaativana lajina.
- Suomi on hakenut poikkeuksen lohen suojelualueiden osalta, mutta **Ruotsi ei ole**, joten Tornionjoen lohi on ruotsalaisena kalana EU:n elinympäristödirektiivin alainen.

YK:n merioikeusyleissopimus UNCLOS

- YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaan valtiolla on **velvollisuus** elollisten luonnonvarojen ja meriympäristön suojelemiseen
- Suomi ratifioi sopimuksen 1996
- Artikla 66 säättää **alkuperävaltioille** velvoitteet vaelluskaloista.
- 1 § *States in whose rivers anadromous stocks originate shall have the primary interest in and **responsibility** for such stocks.*
- Kalastuskomissaari Maria Damanaki: *”Jäsenvaltioiden on noudatettava erityisesti YK:n merioikeusyleissopimuksen 66 artiklasta johtuvia velvoitteita.”*

Kansainväliset velvoitteet näkyvät Suomen perustuslaissa 731/1999

- 2 § Kansanvaltaan sisältyy **yksilön oikeus** osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.
- 15 § Jokaisen omaisuus on turvattu.
- 20 § **Vastuu** luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä **kuuluu kaikille**.
- **OIKEUSVALTIOPERIAATE**
- 22 § **Julkisen vallan on turvattava** perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen

Lain velvoitteet

- Kansainväliset sopimukset ja lait (mm. CFP 1380/2013) velvoittavat pitämään kalakannat MSY-tason **yläpuolella**. Ei riitä, että ollaan MSY-tason tuntumassa alapuolella, kuten nyt on lohen tilanne
- Ottaako Suuri valiokunta huomioon lain (MSY) vaatimukset lohikiintiön osalta? Hallitus ei maininnut lohikiintiön vaikutuksien arvioinnissaan Tornionjoen kalastusta. Alueiden Eurooppa ei saa toimia näin
- Myös Ruotsin ja Suomen välinen rajajokisopimus edellyttää kestävän enimmäistuoton tasoa (MSY)
- Kalastuslain 1§ määrää välttämään toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai haitallisesti luontoon tai sen tasapainoon

Lohta ei saa riskeerata

- Tornionjoen lohi vaeltaa syönnösalueelle Itämeren eteläosiin yli 2.000 km. Meno- ja paluumatkalle mahtuu monta tuulimyllyä.
- Nykyään vain 1,5 % merelle vaeltaneista poikasista pääsee palaamaan kotijokeensa.
- Tornionjoen kutukantatavoitteesta (44.000 lohta jokikalastuksen jälkeen) saavutettiin v. 2023 alle puolet.
- Tilanne ei parantunut tänä vuonna 2024. Luotaustulosten perusteella ensi vuosi näyttää yhä synkemmältä.
- Merituulivoimapuistot voivat luoda merkittävän uuden uhkatekijän lohelle. **Lohen tilannetta ei saa riskeerata mitenkään.**

..liki 40 vuotta meän väylitten ja ihmisten puolesta

Tornio-Muoniojokiseura ry • Torne-, Lainio- & Muonio-älvars förening, tavallisesti JOKISEURA, on kotijokiyhdistys, joka toimii meän lohen ja väylän sekä sen sivujokien muiden vaelluskalojen, sekä rajajokilaakson luonnon ja sen ihmisten hyväksi rajajokien molemmin puolin Suomessa ja Ruotsissa.

-KIITTÄEN-

**Kalervo Aska
Tornio-Muoniojokiseura ry
Kemi 8.10.2024**